

Mozaični kamenček v veliki sliki

To prav gotovo ni brez zveze s spremembami, ki so se zgodile na področju, ki ga ne moremo bolje in natančneje poimenovati drugače, kot prav s pojmom ideologije, četudi se zavedamo, da je prav ta pojem pogostejše razlog za vznikanje nesporazumov kot pa prispevek k splošnemu pojasnjevanju nastalega družbenega položaja po prehodu iz socializma naprej v kapitalizem. Dodatna težava s pojmom ideologije je tudi to, da niti v družboslovnih vedah niti v vsakdanjem sporazumevanju ni in ne more biti enoznačno definiran. Vendar pa je ravno strukturni premik, novo še na veliko potekajoče in še nedokončano razmeščanje družbenih akterjev nenadoma prispevalo k ujemanju smisla zelo različnih rab in pomenov tega pojma tako, da postaja skoraj vseeno, ali govorimo o ožje opredeljenem pojmu politične ideologije ali o širšem pojmu ideologije kot forme družbene zavesti ali »praktičnega« vsakdanjega razuma – bodisi s pozitivnim manheimovskim ali kritičnim zahodno-marksističnim poudarkom. S tem da je ideologija v vseh svojih možnih pomenih postala predmet zanikanja, torej nekaj ključnega v vsem družbenem spreminjanju, so se namreč izenačile posledice ne glede na osnovno razumevanje vzroka: ali se je spremenila samo politična ideologija ali kar ves kompleks samorazumevanja družbe, v obeh primerih se je »vse spremenilo« in iz tega seveda izvirajo spremembe za »vse«, kar obstaja v družbi. Razlika med ožjim in širšim pomenom pojma ideologije ohranja zanimivost kajpada za ambicioznejšo teorijo, ki se ukvarja bodisi s problemom »konca ideologij« bodisi z vprašanjem, ali ideologijo sploh lahko nadomesti kaj drugega kot zopet ideologija, če jo kajpak razumemo kot neizbežno družbeno vez, kot smo sugerirali v prejšnjem razdelku. Navsezadnje ne kaže pozabiti tudi na idejo »ideološkega vakuumu«, ki pravzaprav poimenuje prehod od ene ideologije k drugi ali nemara k pluralizmu ideologij.

Za vzgojo in izobraževanje, za šolsko institucijo, za mesto učitelja v njej, za razmerje šolstva z »družbo« nasploh, ima ideološki prevrat v vseh in načih nedvomne posledice, ki jih je mogoče dešifrirati. Nemara se je v »ideološkem vakuumu«, ki je nastal po koncu socializma, šele dodobra razjasnilo, kako je cel sistem vzgoje in izobraževanja temeljil na ideologiji, »tekel na ideološki pogon« in bil podprt z ideologijo, prevedeno v samo strukturo šolske institucije, v regulativna pravila sistema in ne nazadnje v »tehnologijo« učnega procesa. Za vsakim od teh elementov je delovala pedagogika, ki je bila s tem degradirana na status posebne veje ideologije, zadolžene za uravnavanje delovanja celotnega področja vzgoje in izobraževanja. Hkrati pa je pedagogika bila zmožna absorbirati prispevke drugih znano-